

Megjelent Szűcs Sándor: A puszta utolsó krónikása című könyv újbóli kiadása

Szűcs Sándor (1913–1982) néprajzkutató, szépíró a „Háromföld” – Sárrét, Nagykunság, Hajdúság – kiváló ismerője és kutatója 1903. október 23. született Biharnagybajomban, 1982. augusztus 2-án hunyt el, ennek értelmében a 2012- es év halálának 30., a 2013-as év születésének 110. évfordulója. A Szűcs Sándor hagyatékát gondozó és munkásságát népszerűsítő, 1985-ben a Magyar Néprajzi Társaság égisze alatt létrehozott Tájkutató–díj Alapítvány az évfordulók méltó megünneplésére kezdeményezte a megemlékezések és programok összehangolását. A Szűcs Sándor életéhez és munkásságához kapcsolódó, három megyére kiterjedő (Jász-Nagykun-Szonok, Hajdú-Bihar, Békés megye), érintett települések önkormányzatai, intézményei, civil szervezetei és a Szűcs Sándort tisztelők részvételével egy gazdag, két évre szóló, emlékező programsorozat született meg, melynek eseményei 2012 tavaszán már megkezdődtek. A jeles évforduló emlékeztetéssé tétele érdekében több kiadványt is terveztek megjelentetni. Ezek között szerepelt a néhai Dankó Imre néprajzkutató szerkesztette Szűcs Sándor: „A puszta utolsó krónikása” című könyv újbóli megjelentetése is. A Szűcs Sándor évfordulókon túl ez a könyv egyben tisztelgés a szerkesztő, Dankó Imre előtt is, aki 90 esztendővel ezelőtt (1922. január 22.) született.

Az újbóli kiadást elsődlegesen az tette indokolttá, hogy Szűcs Sándor munkái napjainkban már szinte fellelhetetlenek, s az évfordulótól függetlenül is – főként a „Háromföld” térségében, melyhez az írások kötődnek – igen keresettek, s egyik legjelentősebb és nélkülözhetetlen forrásanyagát jelentik a térség múltja megismerésének, megismertetésének.

„A puszta utolsó krónikása” című könyv elsőként 2003-ban, Szűcs Sándor születésének 100. évfordulójára jelent meg, népszerűségét bizonyítja, hogy igen hamar keresett könyvnek számított. Újbóli kiadását – változatlan formában – az évfordulóhoz kapcsolódóan a Túrkevei Kulturális Egyesület és a Tájkutató Díj Alapítvány együttesen vállalta fel. A sajtó alá rendezés munkálatait Phd. Örsi Julianna végezte el, a megjelenést anyagilag a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat pályázata támogatta.

A könyv a „Háromföld” krónikása, Szűcs Sándor írásait adja közre. Azét a Szűcs Sándorét, aki a Sárréten élve, a Sárrétet járva figyelte és megörököltette az itt élő emberek szavait, cselekedeteit. A 19. század első felében Szűcs Sándort még egy olyan hagyományos világ vette körül, ahol a magyar mese és mondavilág legősibb elemeit őrizték és szőtték tovább az itteni pásztorok, a vízi világ és a falu emberei. Szűcs Sándort egy életre foglyul ejtették a nagy időt megélt emberek múltidéző szavai. Merthogy olyan embereket hallgatott legszívesebben felnőtt korában is, akik még a 19. században születtek és természet közeli életet éltek. Egyetemi tanulmányai és kutatókkal való találkozása korán ráébresztették arra, hogy kincs az, ami Őt körülveszi, s ezt mindenképpen meg kell örökíteni (lejegyezni, fényképezni, lerajzolni). Írói- és rajz tehetsége pedig lehetővé tette, hogy amit a néptől kapott, azt vissza is adja Neki – olvashatjuk a könyv *Előszavában*.

A könyv egy rég letűnt világ rejtelseibe vezeti be az olvasót a Tiszántúl ízes nyelvjárásában, abban a nyelvjárásban, amit Ő maga és adatközlői is beszéltek. Sajnos egyre kevesebben vannak azok, akik ismerik ennek a nyelvjárásnak páratlanul gazdag és szép nyelvezetét, szókincsét. Ez indokolta, hogy az egykori szerkesztő szómagyarázatokot, jegyzeteket is fűzött a kötethez, amely segít az olvasónak eligazodni, ha még éppen kételye támadna bizonyos kifejezések olvasatán. Az ízes nyelvjárás mellett feltétlenül meg kell említenünk azt a Szűcs Sándorra jellemző élvezetes és olvasmányos stílust is, mely minden korosztály számára vonzóvá teszi alkotásait.

A Szűcs Sándor-i életművet kiválóan ismerő és gondozó Dankó Imre Szűcs Sándor negyven hosszabb-rövidebb írását válogatta egybe, mindenképp előtérbe helyezve arra, hogy munkásságának minden területét bemutassa. A munkák egy igen jelentős része szűk publicitást biztosító vidéki hírlapok, hetilapok hasábjain láttak korábban napvilágot, illetve tudományos, közművelődési folyóiratokban, könyvekben jelentek meg. A publikált anyag kiválasztását az a szempont is vezérelte, hogy azok jellemzőek, meghatározóak legyenek Szűcs Sándor munkásságára, gyűjtő- és kutatómunkájának valamennyi területét érintsék. A közleményeket a szerkesztő úgy igyekeztek összeválogatni, és olyan sorrendben közölni, hogy azok egymást is magyarázzák, az egyes tájszavak és kifejezések a közlemény előzményeiből, tartalmából, nyelvi szöveggörnyezetéből következően érthetővé válnak. A már említett *Jegyzetek* fejezet a megértést segítő magyarázatokon túl utal a közölt munka eredeti feltehetőlegére, bemutatja a szövegben szereplő személyeket, tájakat, és bibliográfiai eligazításokat is ad.

Szűcs Sándor írásaiban mindenképp előtérbe hozta az Alföld archaikus és igen gazdag folklórhagyományát rögzítette és mentette meg az utókor számára. Megelevenednek előttünk a sárréti hiedelemvilág legjellegzetesebb alakjai, a lidércek, táltosok, boszorkányok, kincásók, lápi emberek, nádi betyárok, képet kapunk a nagykunsági népi orvoslásban megőrződött, a magyar népi kultúra legősibb rétegébe tartozó, sámánisztikus elemekről is. Szűcs Sándor felidézte azokat a 19. század eleji rigmusokat, népdalokat, hiedelemvilágot, amelynek elterjesztésében a hagyományozó közösségnek ugyanúgy szerepe volt, mint a Debreceni Kollégium deákjainak. Neki köszönhetjük több olyan egyházaknál, levéltárakban és öreg házak asztalfiókjában lapuló verses, rajzos kéziratos füzet felfedezését, amelyek egy-egy alföldi históriás ének közkedveltségét mutatják. Nem volt rest a levéltárak kissé „avitt” iratai között is lapozgatni, hogy felfedezze azokat a bejegyzéseket, amelyek egy-egy betyár, táltos valóságos létezését igazolják.

Szűcs Sándor munkáiban nemcsak az Alföld folklóráját mentette meg számunkra, de azt az életet, életmódot is, ami még a 19. századi nagy vízrendezési munkálatok előtti tájat jellemezte. A könyv írásait olvasva rácsodálkozhatunk a Sárrétre, annak sajátosságaira, megismerkedhetünk növény- és állatvilágával, a tájhasznosításnak olyan módzataival, amely már rég feledésbe merült. Ez a sajátos természeti környezet, ami a Sárrétet jellemezte, sajátos foglalkozásokat is teremtett az itt élők számára (pákászok csikászok, madarászok, darvászok, farkasvadászok, méhészek, halászok, pásztorok, füvesek vagy javások stb.). A pusztá nem egy üres térség, hanem nagyon is gazdag világ volt, még a legszegényebb, lelegeletettebb embereknek is adott foglalatosságot, adott ételmelet és enyhelyet. Gyékényfeldol-

gozásáról lett híres pl. egy-egy falu, a nád adta az épületek falát, tetejét, a kerítést, de csör-mője a tüzet is. A vízi növények adták a madarak, vadak számára a búvóhelyet, a rét bizto-sította a nyájak legelőterületét. Merthogy hiába a víz volt az úr a belvív- és az árvízmen-tesítés előtti évszázadokban, az ember, a település hasznosította határa minden egyes föld-szegletét. Szűcs Sándor felkereste a pástorszállásokat, a réti emberek kunyhóit, elbeszél-getett velük, lejegyezte mindazt, amit hallott, amit látott. Lefényképezte, lerajzolta haszná-lati eszközeiket, kunyhóikat. Karcagi múzeumigazgatói korszakában (1952–1963) pedig igye-kezett minél több olyan tárgyat megmenteni az utókornak, amely ezt a 18–19. századi élet-módot jellemezte. 1500 néprajzi tárggyal, 750 kötetel, másfél-száz adattári tétellel, alapozta meg az újonnan alakult karcagi Györffy István Nagykun Múzeum gyűjteményét, egyúttal kijelölve azt az utat is, amelyen az utódok a gyűjteménygyarapításban tovább mehettek.

A határbeli élet jellemzőn túl Szűcs Sándor részletesen foglalkozik a Bihar vármegyére jellemző falusi életmód jellegzetességeivel is, részletesen bemutatva a térség építkezési, viseleti, táplálkozási sajátosságait, szokás- és hiedelemvilágát egyaránt (*Néprajzi vonatko-zások Bihar vármegyében*). Ezek az írásai is a többiekkel egyetemben mára már kikerül-hetetlen forrásai lettek a térséget megismerni szándékozó kutatóknak és érdeklődőknek egyaránt.

A *Mellékletek* Örsi Julianna válogatásában és összeállításában azokat a rajzokat és ábrákat összesítik, melyek a megfelelő szövegekhez rendelve illusztrációikkal a meg-értést segítik. Ezek között szép számmal találunk Szűcs Sándor által készített rajzokat, illusztrációkat: az 51 rajz és ábra közül 23 Szűcs Sándor munkája. A további illusztráció-kat a Néprajzi Múzeum Rajztárából, valamint a karcagi és túrkevei múzeumokban őrzött tárgy-, táj- és temaikus fotók alkotják

A kiadványban helyet kapott *Szűcs Sándor önéletírása* és az eddig legtelje-sebb bibliofil kötetet összeállító Dankó Éva Szűcs Sándorról szóló tanulmánya: *Emlékezés az utolsó tanura* címmel is.

Szűcs Sándor halálának 30. és születésének 110. évfordulóján tisztelői részben ennek a kötetnek az újbóli kiadásával emlékeznek a puszta egyik utolsó krónikására és ezzel is tisztelegnek előtte.

V. Szathmári Ibolya

A százéves Szilárd Ferenc könyve

(Szilárd Ferenc: *Életem*. Barbaricum Könyvműhely. Karcag, 2011. 183 p.)

Elmondhatom, hogy szerencsémre gondoltam már néhány emlékiratot: többek között Erős Bandi bácsiét (*Szerencsés élet*, 2006), Kárpáti Jenő bácsiét (*A messze látó pásztor*, 2009), és most Szilárd Feri bácsiét (*Életem*, 2011). Állíthatom, nagyon nagy élmény igénye-sen kézbe venni ezeket a műveket. Mert a maga nemében igen érdekes minden emlékirat. Azon egyszerű oknál fogva, hogy a szerzőik olyan személyes élményeket rögzítenek, ame-lyek velük estek meg, és amelyeket sajátosan, de igen érzékletesen égetett beléjük a min-denkori történelem vihara.